

శ్రీ చెన్న కేశవ పరబ్రహ్మణే నమః

ఫందో ముకురము.

306
5

—

167

శ్రీమంత గద్వాలరాజా రామధూవాలరావు
బహదరు గౌరవే విరచితము.

తదాస్థాన విశ్వద్యోకటాచార్య కృతాంధీకరణ
సహితం

ఆ

శ్రీ గద్వాల మహారాణి

జిల్ల దేవమ్మగారి
రము పరికరితము.

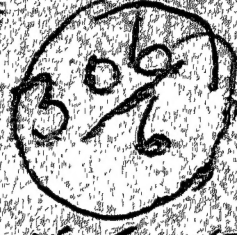
ముద్రాక్షరశాల.
సంస్థానం.

Re.
494-8136
RAM
GR 11268

[కాపీరైట్]

[వెల. రు. 0—2—0]

ప్రీతి క.

చనువరులారా!

సకల కవితిలకములకు ముకురాయమానమైన ఛందో గ్రంథమునీ సుకృతిగ శ్రీ గద్వాల సంస్థానాధీశ్వరులగు శ్రీమంతు రాజా రామభూపాలుగారొనర్చిరి. తదాస్థాన కవులగు శ్రీమా పురాణం దీక్షాచార్యవర్య ప్రదత్తోభయ భాషాభూషణులై సకలవిద్వద్వైదిక కవిగాయక పోషణులై నందుకు సార్థకముగ పూర్వమున భోజరాజు సరస్వతీ కంఠా భరణమును రచించి కవులనలంకరించినట్లు వీరీ ఛందోముకు రమును రచించి వన్నెగాంచిరి. త్యాగభోగములలవడిన రాజులున్నను రచనాధురంధరులగుటగుదు. రచనలలరించు టేర్పడిన నేచరిత్రలతోనో? కాలక్షేప మొనరింపక ఛందశ్శాస్త్రమును నిర్మించినవారసదు. అందునను మిక్కిలి యవసరాంశములను మాత్రమింత సులభనృత్తములుగ నిమిడ్చినవారు తేరనియు బలుకవచ్చును. ఇందు గురులఘుగణ సుప్రసిద్ధవృత్త ప్రాసయతి నియమములు మాత్రము సమగ్రముగ వినరింపబడినందున ప్రతిబాలురకవలీలగ వభ్యాససాధ్యమై కంఠస్థము కాదగియున్నది. సుమారరువది వత్సరములనాడు వారీ గ్రంథమును రచించుటవలన నాటికవులకిది కరతలామలకమైన సౌలభ్యభాషయై యుపకరించినది. నేడా సంస్కృతపువాసనయైన తెలియని తరగతికవులు వెక్కురగుపట్టుకాల మాసన్న

మైనది. తుదకొక తత్సమశబ్దమైనను దిగ్భ్రమము గూర్చి నిఘంటు శరణ్యులశానర్పు నేటికాలమున దీనియుపయోగము క్రమక్రమముగ నుదయదంశుమాలి యెదుగుకొలది నొదుగు ఛాయాంగనవలె సంకుచితమై వెనుకకురాజొచ్చి యిదియొక్క నిగూఢకార్యముగమారినది. ఈకృతిపతియైన నరపతియొక్క దత్తుతనయుడై, యభినవభోజుడై, యచిరమే దివినలంకరించి న శ్రీ సీతారామభూపాలుని యధాంగలక్ష్మియై శ్రీగద్వాల సామ్రాజ్యమున ననవరత భాషాపోషణ మిప్పటికిని సమర్థించుచు శ్రీయుత హాహిత్రకుమార కంఠీరవులకు సనాతన ధర్మములను దిద్దబెట్టుచున్న మహారాజు శ్రీ శ్రీ శ్రీ ఆదిలక్ష్మీ దేవమ్మగారి యాస్థాన పండితులగు శ్రీమా పుల్లగుమ్మి వేంకటాచార్య విద్వన్మోక్షికములు నానాటికవతరణ రంగములలోని కవులనవలోకించుచు నీగ్రంథమును పూర్తిగ తెలుగుతాత్పర్యముతో పరికరించిన నుపయోగించునని తలచి సోదాహరణముగ నాంధ్రీకరించిరి. రాజకృతికర్త. విద్వద్రాజు. భాషాంతరీకరణప్రవక్త. మిక్కిలి గణనాతీతముగ నున్నది. ఈగ్రంథమున ప్రాధికవులకు కణాదం పెద్దన మొదలగు వారిననుసరించి రేఫరకారము లభేదముగ సిద్ధాంతీకరింప బడినవి. శ్రీ భాషావాగనుశాసనుని (రయోస్తు నిత్యంస్యాత్) అను సూత్రమునకు విరుద్ధమగునని భేదమే రేఫ రకారములకు పాటించిన (షట్ప్రిశదత్రతే) యను సూత్రమునకు విరుద్ధమగుచు నభేదాక్షరములకు భేదోపాధి నెట్టులో కల్పింపవల

సి నచ్చుచున్నది. కల్పించినను ద్విరూపోచ్ఛారణము లున్న
 ల్లంగీకరించుటవలన నన్నయ రయోస్తను రేఫద్వయైక శేషస
 మాస ధర్మముగూడ భిన్నరూపవ్యవహార కల్పనమువలన
 నసంగతమైనదై రేఫద్వయసూత్రవిధి ద్విరేఫగీతాసూత్రవిధి
 కావలసివచ్చును. ఏకశేష సమాసముగాక రయోస్తనునది
 కొక సమాసమా? సారూప్య సమానార్థక వ్యవహారములకు
 విరుద్ధముగ నదిపొసగునా? ఐనచో వాగనుశాసనుల తాత్ప
 ర్యమేమి? ఇంతగ నీరేఫమును నారదీసి సూత్రీకరించిన నన్న
 పాద్యు లాధునికులిక్ష్పమ వ్యవహరించుచున్న కేవల ప్రయో
 గశరణ్యోభయ రేఫల ప్రసంగమైన నుడివిన్నట్లులేదు. గనుక
 ముఖాక్షరములవలెచున్న సంజ్ఞాసూత్రములలోని (షట్త్రింశ-
 -దత్రతే) అనునది ప్రమాదవాక్యమని యిన్నిచిక్కులలో
 దుర్బలవాదములతో గోలపెంచుటకన్న మధ్యభాగమందలి
 (రయోస్త)నుదానినే ప్రామాదికమనిగాని (నాన్యేషాం
 వైధర్మ్యం లఘు లఘూనాం రయోస్తు నిత్యంస్యాత్)

అను సూత్రమునకు అన్యేషాం లఘులఘూనాం వైధర్మ్యమ్ న. రయోస్తు. నిత్యం. న. వికల్పేన. వైధర్మ్యం న్యా
 దిత్యర్థః.

తేన షట్త్రింశదిత్యస్య రయోస్త్వితి సూత్రస్య. రయోరి
 త్యేకశేషస్యచ. ఉభయరేఫాణాంచ సిద్ధిః. అను పద్ధతినగాని
 సంప్రదాయమున కనునైన మరేపద్ధతినగాని నిర్ధరించుట పూ
 జ్యపాదులవిధి యని ఈగ్రంథకర్త ముకుంద విలాసాది ప్రాధ

విరచనానురూపముగ నిందు సమర్థించినట్లున్నది. ఈ గ్రంథా
భిప్రాయమిట్లుండియు దీనినాంధ్రీకరించుచు ధానాంశమైన
యీ భాగమునకు విరుద్ధముగ శకటరేఫలసీసమాలిక నాంధ్రీ
కరణకర్త ప్రదర్శించుట దీనితాత్పర్య మెట్లగునని సమృద్ధయు
లనుకొనగలరు. పెవాదము కాదాచిత్కముగ గ్రహించి చ
ర్చించువా రేకొలదిగనో యుండియుందురు: అవిచ్ఛిన్నముగ
నిర్వినాదాంశముగ నింతవరకు ననుష్ఠించుచున్న లాక్షణికసిద్ధ
విషయము నొక్కసారిగ నిగ్రహించుట కొక్కొక్కవ్యక్తి
మాత్రమున కధికారము చాలదనియు సప్రదాయజ్ఞ నిగూ
ఢాభిప్రాయములద్వారా నిర్ధరింపవలసిన విషయమనియు భా
షాసంస్కరణముపట్ల రేఫరకారములకు భేదముపాటించినను
పాటింపకున్నను విషయజ్ఞున మెల్లరెరిగినగదా! నిధానరణా
వకాశమేర్పడుననియు, తలచి యాంధ్రీకరణమున వీరు నిరూ
పించిరని రసికలోకమెఱుంగుగాక! కృతి శరీరమున నాకృతి
వహించి మనయెదుట పొడకట్టుచున్న శ్రీ రాజారామభూషా
లుగారి నవలోకించి నేటిరాజులందరు నాదారి బీదగిలుచున్న
భాషాయోషనుద్ధరింతురుగాక? శ్రీమహారాజ్ఞిని సర్వకాలము
ల ననుగ్రహించి చిరాయురుపేతముగ కాపాడుచున్న శ్రీ కేశ
వుడీ భాషాపోషణ మింతకంటె నధికముగ నిర్వహింప నను
గ్రహించుగాక?.

ఇట్లు

గద్వాలాస్థాన కవి. గాడేపల్లి వీరరాఘవశాస్త్రి.

శతావధాని.

వి శ్వా మ వి వ రణం

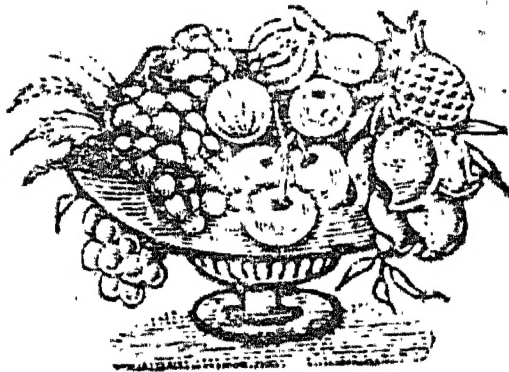
అ	=	ఇ ఔ
ఋ కృ	=	ఇ ఎ రి
ఉ	=	ఓ
హ య	=	అ ఉ ఇ ఋ కృ ఎ ఓ ఐ ఔ
జ్ఞ	=	క ఖ గ ఘ న ణ
మ	=	ప పు బ భు
వ	=	ప ఫ బ భ
శ ష స	=	చ ఛ జ ఝ
ల	=	డ ఢ ర
మ	=	ంయం ంరం ంలం ంవం ంశం ంషం ంసం ంహం
ణ న	=	ంటం తం డం ఢం తం ఢం దం ధం
ట	=	త డ ఢ
థ	=	ధ ద ధ
క్ష	=	క ఖ గ ఘ చ ఛ జ ఝ శ ష స
క్ష్మ	=	క ఖ గ ఘ చ ఛ జ ఝ శ ష స మ

పాఠ సహాయం :

క	=	క క కు క	శ స	=	ష
ంక	=	ంకి	ధ	=	ద ధ
ఃక	=	ఃకి	క్ష	=	క
క్కు	=	క్కు క్కి	క్ష	=	క
మ	=	మ	ల	=	ర డ శ
న	=	న	ర	=	రు

(శ్రీ)

శ్రీ) చెన్న కేశవ పరబ్రహ్మణే నమః

* చందో ముకురము. *

ఆచార్యాఖ్యాప్రతీతో జగతి బహుమహాపండితాధ్యాప
నాద్యః యంతుష్టోధ్యశ్వమేధం నిఖిలమపిమహల్లత్మవస్తుప్ర
దాయ । ఆరోప్యాందోళికాం స్వామవహత జయశిజ్ఞామ స
మ్రూట్పురాణం కౌండిన్య శ్రీనివాసాధ్వరి మకుటమణిస్సాస్తి
కీర్త్యాధునాపి ॥ ఆచార్యప్రథ దీక్షితాభిజనభూ శ్రీ శేషవిద్వ
న్మణి శ్శింగమ్మాఖ్యసతీచయం సుషునతుః ప్రామాణికాగ్రే
సరం । యోధీత్యామల సాహితీం సకవనాం వాణాల శేషా
ర్యతో రామత్మోపమపాతయత్ససుచిరం స్తాద్దీక్షితాఖ్యఃకవిః
ఎకాకిన్యాగవైనవ్యతనుత సమితౌ భవ్య శాస్త్రోద్భటాయాం
పౌలస్త్యం భూరిదోషం బహులపనమనస్థితదర్పహ్యాహీనం
యోత్యంతక్లాంతిమంతంపరమరఘుకులే ప్రాప్తజన్మాసదీక్షా
చాల్యస్ఫార ప్రభావ స్సతత మతియతో రామభూపశ్చిరం
స్తాత్ ॥

శ్రీ) భూదేవీ సమాశ్లిష్టం శ్రీశానాం శ్రీకరం సదా ।
శ్రీకేశవ పరబ్రహ్మశ్రేయః కలయతామమ ॥ ౧ ॥ సాహి

త్యవిద్యోపాధ్యాయం పురాణందీక్షితాహ్వయం ! సత్క-వీ-
 ద్రం సమాశ్రిత్య కృతిమేతాం కరోమ్యహం || గురుర్లఘుశ్చై-
 తివర్ణో ద్విధాదీర్ఘో గురుర్భవేత్ ! ప్రాసోలఘుర్భవేద్భిందు-
 విసర్గ ప్రముఖాన్వితః || ౨ || అసౌ గురుస్సాన్యదధాన్తేవా-
 పాదాన్తే గురుఃక్వచిత్ ! పాదాదౌ సర్వసంయుక్తౌ తస్య-
 త్రరహాయుక్తతః || ౩ || ఆంధ్రే సర్వత్ర సర్వస్మా ద్యుక్తాత్మా-
 ర్వో నగుఃక్వచిత్ ! గురుగగం లగం వస్సాన్య ద్గలంహాస్సాన్య-
 ల్లఘూలలం || ౪ || సర్వగ్మోముఖలోయస్యా న్మధ్యలోరోం-
 తగస్తుసః | అంతలస్తోమధ్యగోజోముఖగ్భ సర్వలస్తునః || ౫ ||
 హ నావా ర్కా రోనగంతస్సలంభోన్లంచ జైష్ణవాః | రగంనగ్గం-
 తగంసల్లం భగంనల్లం మలంసహం || ౬ || రలంనహంతలం స-
 ల్లం భంనల్లం చైందవాగణాః | శ్లోకోథాన్ భ్యాన్ద్విపత్కా-
 భ్యాన్ విభిన్నా భ్యాన్ యతోమతః || ౭ || సర్వేషామపి వృ-
 త్తానాం పాదాన్తే నియతాయతిః || ౮ || పద్యంస్యా త్ప్ర-
 స విశ్రాంతి వాల్గిష్ట చతురంఘ్రికం || తేటిగీతి || కోద్యుపా-
 తేటగీతిహిన్ కోరవిశ్చ || ఆటగీతి || త్ర్యరకమింద్రయుగ్మమ్-
 యజిచ పంచకాన్ అధియుగాటగీతిన్ రగ్నిభిశ్చ || సీసము || జిష్ణు-
 చతుష్టయం జిష్ణూదివాకరా ద్వాభ్యాన్ గణాభ్యాన్ విభక్తి-
 రపిచ | అర్థపాదాష్టకాన్ దస్తి గీతయదిశిష్టఙ్గచేజనన్ సీసమితి-
 హి || సీసాదౌ పరతశ్చాన్తేః ప్రాసోవానియతోయతౌ ||

కందము || త్రిగణం పంచగణంనల | గగభజసేగ్ని చ్చిదాచ
 కందంహ్యాయజి || జగణోనసనలమధవానగధర షష్ఠాంతిమం
 (తు)నలఘుకుర్యాత్ || సంభవోయత్రలయోరుభయో రపి
 వర్తతే || తత్రయః ప్రథమా త్పాసాత్పురోన్యత్రభవేత్స
 హి || శా || స్యాత్సూర్యైర్మసజస్తతా అథ గురుః శ్వాహ్వావి
 క్రీడితం || ఉ || రంధ్రయతి ర్భ రా న భ భ రా లగ ముత్ప
 లమాలికామతా || మ || మధురూ సభనమయ్య విశ్వవళి
 యుగ్మతైభవిక్రీడితం || చ || న జ భ జ జా జ రా విబుధః
 నందకదిగ్విరతిశ్చ చంపకం || స్ర || స్వామిః మ్రుభైస్త్రిభి
 ర్యైస్సముని మునియతిస్సృగ్ధరాకీర్తితేయం ||

ఆదిమస్యసహస్రస్య స్వరస్యాచిత్యమాపునః || ఉక్తే
 స్థానే స్థితోవణో విశ్రమోత్రప్రకీర్తితః || ౧ || స్వరన్యం
 జన భేదేనసద్వేధా పరికీర్తితః | స్వస్వకీయ విభేదేనతౌచ్ఛ్వా
 ద్వేధా సమీరితౌ || ౨ || సంధౌపరోవృద్ధ విచ్ఛయక్త ఇ
 ష్టః పునస్సహి | ఏనేళి పంచమ్యంతే స్మద్యష్ట త్ప్రద్యా
 దిమేపదే || ప్రాయస్సమాసే ష్వాఖ్యాసు రాగమప్లుతయో
 శ్చహల్ || ఋమా ఋచన్మిథోవర్ణాః స్వకీయాసుస్య స్స
 మాహృతాః || స్వీయమస్యా యుచైరిశ్యాద్భవేదోరారచాం
 హయం || జ్ఞస్యానంత్యః కుర్షణమువయోఃపుశ్శషసస్యచుః ||
 భవేయర్మస్య పూర్వస్థ బిందుకాయణ్బలోపిచ || బిందుఃప

శ్రేష్ఠకు చుటుతు పుష్కల్యాత్తదంత్యవత్ ॥ ద్వితీయహత్వానరు
 క్త్యంముఖ్యప్రాసస్యలక్షణం ॥ పూర్వస్థమస్య బస్యమ్నా న
 స్యణస్యాచ్చ సస్యషః ॥ ధకారస్యదథాస్య తామధోరస్యా
 వ్యసీద్యశః ॥ లస్యస్యాదో డశంరస్య ఋకారో హేక్యశాలి
 నః ॥ అలక్షి తా అపిగ్రంధకారైర ప్రోక్తదూషణాః ॥ అభి
 యుక్తైః ప్రయుక్తాశ్చే త్స్వికార్యా లక్షితా ఇవ ॥ (*)

వి శ్ర మ ల క్ష్యం బు లు.

అవిత నిఖిలజగద్రాజ్యః ॥ ఆర్యపూజ్య ॥ అభ్ర విభ్రాంతికర
 గాత్రః ॥ ఐనిమిత్రః ॥ ఔర్వసేయమునీడితః ॥ ఐంద్రసహితః ॥ ఋషివ
 రేణ్య వినిర్మితః ॥ కృతివినూతః ॥ ఋక్షనాయకపుత్రీశః ॥ రిపువినా
 శః ॥ ౧ ॥ ఋక్సమూహ సదానుతః ॥ ఈశవినుతః ॥ ౨ ॥ కృతిస
 మీక్షిశుభచర్యః ॥ ఏథితార్య ॥ ౩ ॥ ఏకవీరమహోదారః ॥ ఇద్ధ
 సార ॥ ౪ ॥ కృతిజనానిశ దృఢసఖ్యః ॥ పృథులసౌఖ్య ॥ ౫ ॥
 వృషగిరీశ్వర నివసనరీపువిమధన ॥ ౧౦ ॥ ఓషధీశమహాగో
 త్రరక్షగ్రమిత్ర ॥ ౧౧ ॥ అతిమదాసురవరజాలరహననలోల ॥
 యదుకులాంబుధివరసోమరీఅమితధామ ॥ ౧౩ ॥ మృడమనోం
 బుజకృతభేలః ॥ హేమచేల ॥ ౧౪ ॥ యోగిజనచిత్తనివసనః ॥ ఉద
 ధిశయన ॥ ౧౫ ॥ యతిమనోంబుజవరభృంగః ॥ హరవిభంగ ॥
 జానిసముదయ సురవృక్షః ॥ ఖిలవిపక్ష ॥ ౧౬ ॥ జప్రణుతచిత్ర
 సుచరిత్రః ॥ నందపుత్ర ॥ ౧౭ ॥ వతజనావళిసంభాషః ॥ ణప్రతో

ష ॥ ౧౯ ॥ పుండరీకలసన్నేత్రముదిరగాత్ర ॥ ౨౦ ॥ భుజ
గనాయక తనుశాయిమోక్షదాయి ॥ ౨౧ ॥ వానరేశ్వర
కృతసఖ్యపావనాఖ్య ॥ ౨౨ ॥ భువినికాయమహాదూరవా
ర్ధ్యగార ॥ ౨౩ ॥ శంబరారిమహాకాంతచతురశాంత ॥ ౨౪
శాతకుభ మహాచేలసాధులీల ॥ ౨౫ ॥ లేఖసన్నత నవ
గోపశింభరూప ॥ ౨౬ ॥ డమరుముఖవాద్యయుత మంగళ
తతితుంగ ॥ ౨౭ ॥ లక్ష్మణమునీశ మతమంగళదశుభాంగ ॥ ల
క్ష్మణగ్రజ శ్రీరామరమ్యధామ ॥ సీ ॥ మత్తారిభంగసంయ
మి మనోంబుజభృంగమహితచరిత్రహంసశశి నేత్ర ॥ ౨౮
సౌందర్యసాకల్యమందిరనీదుచందముజూచి పాగుతుంటవిలు
దంట ॥ ౨౯ ॥ నమ్మనబ్రోతు వెంతటి పాపి కైన రంపముపా
పలతకు నీమహితభక్తి ॥ ౩౦ ॥ నలినాక్ష నన్ను కంటనుజూ
డుసుమనోగణవరసంరక్ష యంతయునునీదె ॥ ౩౧ ॥ కమల
యోనివచోనూతఖలవిజేత ॥ ౩౨ ॥ చండదీధితిసంకాశజా
నకీశ ॥ ౩౩ ॥ అఖిలగుణసాంద్రదనుజధరామరేంద్ర ॥ ౩౪ ॥
అమలతరభావతవకింకరోస్మిదేశ ॥ ౩౫ ॥ ఇనశనయపాల బు
ధపాలనైకలోల ॥ ౩౬ ॥ అబ్ధిజోపేతసర్వలోకైకనేత ॥ ౩౭ ॥
వారినిధిధామమత్తమధ్వజ్జసోమ ॥ ౩౮ ॥ దనుజశతి మోద
భేదధాత్రర్పణపాద ॥ ౩౯ ॥ నిత్యవితరణి ఏకపద్మేయధరణి
తజ్జమహనీయ గూఢపాదమకుటగేయ ॥ ౪౦ ॥ త్మానుతా

ముఖాబ్జభృంగ ॥ ౪౦ ॥ కనకమణి విభూషణాంగ ॥ ౪౦ ॥ ఖ
 గకులాధిరాట్టరంగ ♦ ఘనసముదయ మంజులాంగ ॥ ౪౧ ॥
 త్మౌసుతాముఖాబ్జభృంగ ॥ ౪౨ ॥ మఘవమణివిభాసురా
 గ ॥ ౪౩ ॥ మధుతమః పటలపతంగ ॥ ౪౪ ॥ మదవదరి మ
 రుచ్ఛజంగ ॥ ౪౫ ॥ డిందుపడకుండభువి నెవ్వ ♦ డేనిగంపె ॥ ౪౬
 డేశి పూలనుజల్లుక ♦ డిందిభక్తి ॥ ౪౭ ॥ కరమునీమీదమరివా
 ని ♦ కన్నలేడు ॥ ౪౮ ॥ బుధుడు కేశవహరిమూర్తి ♦ భూరి
 కీర్తి ॥ ౪౯ ॥ దీనరక్షణకరయస్మ ♦ దిష్టతముడ ॥ ౫౦ ॥
 ప్రాప్తసంతత బహుసౌఖ్య ♦ పావనాఖ్య ॥ ౫౧ ॥ నాకపతి
 బహిణపయోద ♦ నలినపాద ॥ ౫౨ ॥ రజనిచరనాథదమ
 నసా ♦ రంగ గమన ॥ ౫౩ ॥ కీర్తిచంద్రిక నీదుగ్రి ♦ క్కరి
 సె దిశల ॥ ౫౪ ॥ నన్ను బ్రోవుము నెపుడు కృ ♦ష్ణయ్య నీ
 వె ॥ ౫౫ ॥ రామ నీరామగుణవంతు ♦ రాలునిజము ॥ ౫౬ ॥
 కాశికాధ్వర పరిపాల ♦ భవ్యశీల ॥ కేశవాహ్వయ విఖ్యాత
 (ధీరవినుత) *ప్రా స ల క్ష్యం బు లు*

శ్రీశసుగుణ ॥ ౫౭ ॥ (*) సకలసద్గుణసందోహ ♦ ప్రకటగేహ
 కంసరాక్షసవిమధన ♦ హంసగమన ॥ భాఃకనత్తమ గమనా
 శ ♦ స్వఃకరీశ ॥ లక్ష్మణమునీశ సుకరుణ ♦ సూక్ష్మధిషణ ॥
 అంబుజాతాక్ష కృపతోడ ♦ మమ్ముబ్రోవు ॥ వేణువర్యసమే
 ధిత ♦ గానకలిత ॥ వాసవాదికపరివార ♦ దోషదూర ॥ బా

ధితామర రిపునర్య ♦ మోదితాగ్య ॥ బాధుజనగిత సశ్కవి
గ్రంథవినుత ॥ మంథగిరిధర పృథుదయ సింధునిలయ ॥ నాకి
శాత్రవభయకారి ♦ చక్రధారి ॥ శక్తతోపేశజనహిత ♦ శో
కరహిత ॥ ఖలజనాంతక సుమచాప ♦ పరమరూప ॥ మ్మడ
ముఖామర దృతదాస్య ♦ జలగుహస్య ॥ ఉపనశేఖర కో
దండ ♦ దళనచండ ॥ ధిరసన్నత చరణమ ♦ హామిసమ
కేశవేశ్వర యనిబంధు శ కృతముచల్లు ॥ లక్ష్మ్యుగ్ధణ సిను
గుంబ ♦ లక్ష్మమాంబ ॥ (*)

వర్ణారో నామసర్వై స్సకలపదగ ఉచ్చార్య వే హ్యేకా
త్యానైవ క్వాప్య్యర్థత్యా ఖలువిదితమిదం పాఠకానాం స
మేషాం । భేదేప్యుచ్చారణేచుచుమపి కరిలిఖంజ్యే కథాలే
ఖికాయేతే సర్వేరంచ వర్ణం సకలపదగతంచైకరూపం లిఖే
యః ॥ వర్ణప్రతింశదత్రస్మరితి వచః తో రొరయోశ్చేతి
వాగ్భ్యంరస్యైక్యం సప్తమాస్తేతిషుచనక దేప్వే నరస్యస్థి
తస్య । యత్యాచ్రాసేపియోగ్యత్వవిరహాకథనే లబ్ధపూణా
వకాశం ద్వైవిధ్యం వావిధర్మత్వమపి సశక్తినా వేఖినేనాన్యకీ
త్యా ॥ సాహిత్యవిద్యోపాధ్యాయం పురాణా ద్వీ తాహ్వా
యం । సత్కవీంద్రం సమాశ్రిత్య కృతిమేతామ కృష్ణ
హం ॥ చందోముకుర తాత్పర్యము. *

(౧)గురువనియు (౧)భువనియు రెండువిధములు వర్ణములు.

గురువు = దీర్ఘాక్షరముగాని, నిసర్గచేగూడిన యక్షరముగాని
సంయుక్తవర్ణ పూర్వాక్షరముగాని గురునగును.

ఉదాః = (రా)మ. (దుః)ఖము. (అ)శ్వము. మొ॥

లఘువుః హ్రస్వాక్షరము లఘువు. ఉదాః = క ను క.

పాదాంతముననుండు లఘువు గురువు వికల్పముగానగు
రాంత హంత సంయోగము పరమగునపుడు లఘువు వికల్ప
ముగా గురునగును. (లఘువుగానుండవచ్చును. గురువుగానుం
డవచ్చును.) ఉదాః = విష, క్రిమిన్యాయేన జీవామ్యహమ్ ॥

ఆంధ్రమున సంయుక్తవర్ణము పరమగునపుడు పూర్వము
నందుండు లఘువు గురువుగాదు.

రెండుగురువులకు; గగమనిపేరు. రెండులఘువులకు :
లలమనిపేరు.

లఘువు గురువు. ఈరెంటికి లగమనిపేరు. దీనిని వగణమందు
రు. ఉదాః = రమా.

గురువు లఘువు ఈరెంటికి గలమనిపేరు. దీనిని హగణమ
ని యందురు. ఉదాః = రామ. సీత.

హగణము (౧) నగణము (|||) ఇవి అర్కగణములు.

౧౧ రగణము. ||౧౧ సగణగురువు. ౧౧౧ తగణము.

||౧౧ సగణలఘువు- ౧|| భగణము. |||| నగణలఘువు. ఇవి
ఇంద్రగణములు;

షద్య కావ్యము, గద్య కావ్యము, అని, ద్వివిధము:

ప ద్య కా వ్య ము.

ప్రతి షద్యమునకును నాలుగు పాదము లుండును. అ నేక గణములు చేరి, పాద మగును. గురు, లఘువులచేరిక చే గణము లేర్పడును.

గు రు వు లు = దీర్ఘాక్షరములును, పూర్ణబిందువు, విసర్గ ము, పొల్లుపొల్లు, వీనిని గూడిన వర్ణములును, సంయుక్తాక్షర మునకు ముందూఁదిపలుకు వర్ణములును, గురువులు. గ, ఇది గురువునకు సంజ్ఞ.

ల ఘు వు లు = తక్కినవి లఘువులు. ల, యిది లఘువు నకు సంజ్ఞ.

౧, ఇట్లు బాల చంద్రుని విధమున వ్రాసిన గురు వనియు,

1, ఇట్లు నిడువు గీత లాగున వ్రాసిన లఘువనియు, గ్రహింప వలెను.

నిసర్గ గణములు, ఉపగణములు, అని గణములు రెండు విధములు.

ని స ర్గ గణములు = ఇవి మూడేసి యక్షరముల పలక గలుగును. అందు, మూడు గురువులు మగణము, ఆది గురువు భగణము, మధ్యగురువు జగణము, అంత్య గురువు సగణము, మూడు లఘువులు నగణము, ఆది లఘువు యగణము, మ

ధ్య లఘువు రగణము, అంత్య లఘువు తగణము :—

ఽ ఽ ఽ

మాయావీ, మ గ ణ ము.

ఽ ఽ ఽ

యశోదా, య గ ణ ము.

ఽ ఽ ఽ

రంజనీ, ర గ ణ ము.

ఽ ఽ ఽ

తారేశ, త గ ణ ము.

ఽ ఽ ఽ

భార్గజ, భ గ ణ ము.

ఽ ఽ ఽ

జటాస్థ, జ గ ణ ము.

ఽ ఽ ఽ

సరసీ, స గ ణ ము.

ఽ ఽ ఽ

నటన, న గ ణ ము.

“ మాయావీ, చయశోదా, భార్గజ, తారేశ, రంజనీ, సరసీ”

నటన, జటాస్థగణాస్తే జ్ఞేయా అస్మిన్ తదాదివర్ణైశ్చ ॥

ఈ శ్లోకమున మూడు మూడు అక్షరములు క్రమ క్రమ

60 11268

చ ం దో ము కు ర ము.

11

మమగా తమ తమ గుంపునకాది యక్షరములగు మ, య, భ, త, ర, స, న, జ, గణములను, బోధించు చున్నది.

య తి ప్ర పా స లు = పద్యపాదము మొదటి వర్ణము యతి.

రెండవ వర్ణము ప్రపాసము, యతి ప్రతి పాదమునకు, వేరువేరుగా నుండును; ప్రపాసము పాదములకెల్ల నొకటిగా నుండును, ఆయాపాదములందుండు మొదటి వర్ణముతో మైత్రిగల వర్ణముండుచోటు యతిసాన మనబడును: 694.8138

య తి = యతికి స్వరము ప్రధానము. అచ్చులతో, ఆ, ఐ, ఔ, లును; ఇ, ఈ, ఋ, ౠ, ఎ, ఏ, లును: ఉ, ఊ, ఒ, ఓ, లును: తమలోదాము మిత్రములు. హల్లులలో క, ఖ, గ, ఘ, లును, ఛ, ఞ, త, థ, డ, ఢ, లును, ప, ఫ, బ, భ, వ, లును; య, హ, లును, తమలోదాము మిత్రములు. ఈ వ్యంజనములును, స్వరమైత్రిజేందియేమొండొంటికింబనికి వచ్చును.

ప్ర పా స ము = ప్రపాసమునకు వ్యంజనమైత్రి ముఖ్యము.

కాబట్టి యేయచ్చుతోఁ గూడినను బనికి వచ్చును. ఒకపాదమున సంయుక్తక్షరమున్న నన్నిపాదముల నా సంయుక్తక్షరమే యుండవలయును. ప్రపాసాక్షరములకు ముందువర్ణములు సర్వత్ర గురువులుగా నైనను, లఘువులుగా నైనను, ఉండవ

లయము.

అంబునస్యామ తవకింక ర గోమామవిమో । యామినీచరగ
 ర్వత ♦ మోరక్కచునగ । హరిసుతుండచు నీవున ♦ న్యోన్య
 మిత్ర ॥ బా, హాపాటచ్చర రామదాస తవదా-సోహంమరున్న
 దనా । తే, జోసహ్యుక శరజన్ముగాంచి యలసీ♦హారక్ష మా
 భృత్కుమా-రీ । న్యోన్యవిరుద్ధభావణము♦లాడినతత్ఫల మా
 తడందెడిక । ఋత్విజుండనిచిచా♦రించిపూజించి తే । ఇనతనూభ
 వుండు♦ వృషధశ్వతనయు నేసె ॥ ఋభులనరసుతుండు కృష్ణు
 నేసె । నేమిచెప్పనపుడు♦దృఢశక్తిశల్యుండు హీనబలునిజేసె
 వృష్టికులుని ॥ ఇచ్చియిష్టాన్న సం♦తృప్తులుగాజేయు । సృష్టిర
 త్నాసమా♦పేక్షబరగుహితులుభిషగ్రహజ్ఞబుధ♦ బృంద కపిం
 ద్రపురోహితుల్ హితాహితులుదశాదశార్పితస♦మృద్ధర మా
 చరణేచ్ఛుతాటనా॥ ఎరుగ వేధర్మపరుడవునృపకుమారా॥ పృత
 నభవదసిననిదెగి♦కృష్ణరామా ॥ నృహరీవాదములేలవేరెయి
 తరుల్♦నీలీలకుకాబాత్రముల్ । జ్ఞానులుపద్మగర్భనద♦నంబులు
 జ్ఞాని చేతోంబుజాత శో♦ణకరయనగ । జ్ఞానికినుపదేశవిధి ప్ర♦
 కాశముసేయక । ఎదనులచ్చిని హరిధరి♦యిం చెననగ । రిపు
 లనెల్లనుబోరహారించెననగ । ఎత్తిన నెత్తనిమ్మవచిరయిం చె
 ద గల్గినమాటగట్టిగా । గెందలిరాకుపాన్పునను♦ ఖించినతాంత
 రతిశ్రమంబును

నసుచుతీ కళత్ర ♦ బకజైత్ర గానక । శాలసత్కలాసడి
 భగోప । లలితదేహ పింగళపుర దక్షిణగేహ ॥ వారితక్షమా
 కుమార ♦ ద్వారకాపురీవిహార ॥ నందసుకుమార గూఢపా
 న్మదవిహార ॥ దళితశిశుపాల గోత్రభి ♦ న్మణివిసీల- భాగ్యం
 బశోభిల్ల ॥ ధర్మతనయ యుష్మ ♦ దాజ్ఞానిగళవిని । ది- వ్య
 తపోధననర్యయుష్మ ♦ దాగమమునకు । పరగుశకధ్వాదుల
 కును ♦ భయముకొల్పెల్లు ॥ క- ణ్ణాటగీతకళాసరస్వతికళిం
 గాంతపురీమల్లికా-వించిన । న్యసివాల్ వాడుచు వచ్చుచున్న
 యది క ♦ ణ్ణాటాంగనా గంటిరే॥వ- నౌకోధ్వజ మెగుగవ
 చ్చు ♦ నరుజూపితగణ ॥ నౌకోధ్వజ మింద్రమకుట ♦ మర్పు
 నతుండ ॥ ద్వీపమునామగోవులకు ♦ నిమ్మగ జేయుటయు
 ప్రసన్నమై ॥ ద్వీపులద్రుచు విశ్వజగ ♦ తీపతియుత్తమవిత
 తననద్యయి♦ద్వీపనానాజయ శ్రీపథూతీసమా♦శ్లిష్ట భుజుడు
 నాస్తికాధమయోగియ♦న్యాయవృత్తి-నాస్తితత్త్వగురోఃపర♦
 మ్మనగవినవె ॥ హరికినెమరేగి సకలచ ♦ దార్థములను-దక్ష
 తలేనియింటికిబ ♦ దార్థమువేరొకచోటనుండివే ॥ అబ్జయోని
 రక్షోగుణ ♦ ప్రాప్తిదనరు । రజతగిరిమందిరుడు తమః ♦ ప్రా
 ప్తిదనరు । ఎనమండ్రట మోచువార♦నేకపకిటికికా । పో-నీని
 కవుంగలింతలున ♦ నేకవిలాసములుజెలంగగాక । న్యోన్యసు
 ఖానుకూలతల ♦ నోమిరివిప్రులు వేల్పుపిడున । న్యోన్యసు

వృష్టితుష్టికుశ ♦ లామలనొందిరి నాటి నాటికిన్ || కా-యకు
చిజితాభ్రభంజన జ ♦ నార్దనకైటభ దైత్యమర్దనా | నగినగి
యేనియున్వినుజ ♦ నార్దన యెన్నడు బొంకువల్క-మ

నాకవిలాసిసీచరణ ♦ హంసక భూరిఝణః ఝణధ్వనుల్
ననునేసినగాయనండు నాకేశసుతున్ | నాకంబునకేగిరాజి ♦ నా
రాయణయా | భా-స్కరవంశాగ్రణి జానకీప్రియుడు వి ♦
శ్వామిత్రయాగాహితా | సర ప్రోశనముగ గొనియె సాగ ♦
రాంబువులెల్లన్ || భూసుకుండెత్తు నా ♦ ప్రోశనంబు || అధికరో
షాయిత ♦ స్వాంతుడైన | నరపతికి విన్నవింపకు ♦ నాయవ
స్థ | స్వాంతము బాహుగర్వఘన ♦ సంతమసాంధముగాగళం
కయా | ఏ-కాంతమునందుగొందరుమ్మ ♦ గాయత నేతలు
గొల్వజూదము | ఏ కాంతమునందుచుండుజవ ♦ రాండ్ర నెపంబు ||
కామసుఖసంగములకు నేర కాంతగృహము | (సిద్ధాంత రా
ద్ధాంత నిశాంత లతాంత ప్రాంతాదిషుచ) నారాయణభట్టువా
జ్ఞయధు ♦ రంధరుడీకృతికిష్టుడున్ సహా | నా ♦ రాయణునట్లుదా
నునుధ ♦ రామరవంశ | సు ♦ రాగసుమములు హర్ష్యవా ♦ తా
యనముల | సరసులకు నెల్లఁ గర్ణర ♦ సాయనంబు || తరుణు
లు బతులు వాతాయనమ్ముల నెల్ల | బంతిచేదోయిను ♦ పా
యనమిచ్చి | తొ ♦ య్యలిపిరిబంతిదోయిటను ♦ పాయనమాయ
నకిచ్చి యిట్లనున్ || మానిజల్పితమైన రా ♦ మాయణంబు |

(మహానిజల్పితమైనరా శ్రీ మాయణంబు) । గా-మాయణమున్
రచించినమ శ్రీ హత్తుల నాత్మదలంచెదన్జగ । లసుచుబుద్ధి
గజెప్పెమా ♦ త్తాండసుతుడు ॥ పారాయణ-పలాయనాదు
లిట్లే- ఎవ్విధిగాంచు చెప్పగద ♦ వే తెరువేది శుభంబునీక
గు-ఇన్నీచు బరిమార్ప వేగబర తే వేనన్నుదల్లి ఓరీరాజకులా
ధమాన్యపులు లేరోవే రామదా అట్టి నామీదనీ వాయటిగె
దవునీ । వేపుప నీదుపుత్రిగృప ♦ యేర్పడ దానముగాగనావు
డున్ ॥ నీ- వేగతికావ వేరఘుప ♦ తీ శరణాగత భక్తవత్సలా
-అనుజన్మునిజూచి సేమ ♦ మాజనపతికే ॥

ఉల్లమునిట్లు నీకు తగు ♦ నో తగదో పరికించిచూడుమా ॥

అంగనాలలము గాన ♦ వాలతాకుడుంగమా ॥

హరియనంగనాతడా నిన్నుగంసునడంచు కృష్ణుడీతడాయశోద
కెంతభాగ్యమొబ్బెనే బోటినాబోటి నెలతకట్టు కల్లునేతలంప
అం- బక్కకు సరివేల్పుగలదె శ్రీ యవనీస్థలిలో ।

అం- బక్కకు సరిగలదె సకల ♦ భార్యస్ఫురణన్ ॥

గం- గాయని బాడగన్నదాన శ్రీ మాడినమాత్రన్ ॥

సీ- తమ్మా మాయమ్మ నిత్య ♦ హర్షములిమ్మా ।

సీ- తమ్మాసాభాగ్యశుద్ధి ♦ దాయనివమ్మా ।

ఆకారచంద్ర రామయ భాస్కరేంద్ర ॥

మహి నయోధ్యకు రాజు రా ♦ మయ యనంగ ॥

అతని పట్టపుదేవి సీ ♦ తను యనంగ ||

అనఘుడు సింగనార్యునకు ♦ అబ్బయగోపయమంత్రితానా
చి-న్నన్నకుమారుండువెంగ ♦ శామాత్యుడిలక ||

ఋషులపాలిటివేయంతలేసి పనులు

ఇంతియెగాక నీవెఱుగవే మునువచ్చిన త్రోవచొప్పనీ
హేహయకన్నదోర్వీర్యమెక్కు ♦ డగుభార్గవులీ |

ఆదితేయాద్రితాంఘ్రి ప ♦ ద్మాయనంగ |

ద్వారకాపురిమధ్య ప ♦ ద్మాయనంగ |

అకటా యేమనిదూరుదాన నిను నా ♦ థా వేకుజామయ్యె
రామున- కన్ననుశూరుండు ముజ్జ శ్ర గంబులగలడే ||

అటవట యటిముటి యటగొట యటుముటయటకటయటచె
య్యయటున దటిసె ||౧|| అటకొట యటలిడు యటలేకయ

టుపుటయటపుడుయటఁటియటుగుటయట ||౨|| అటపొట

డక్కట యటియట యటకము నిటుకుట యటులురు య

టుకు టిటుసు ||౩|| ఉటఁ డట యుటుముట ఎటుఁగుట

యెటగాలు నెటఁగుట యెటుపు మటియెటక యెటికె ||౪||

ఎట నెటచి ఒటకటయెటుటయెటకటయెటపుయెటఁగుట

కొట కటపుటయును ||౫|| కటతలు కటదలు కటఁటియు క

టకును కుటుకుట కటుచుట కుటుపు కుటుచ ||౬|| కుటు

లు కటపు కొటకొటలాడుటయు పండ్లుకొటుకుట కొటడుచు

కొఱపి గఱికి ||2|| కొఱలుట గఱిసెయు గిఱికొను గిఱుక
యు గెఱలుట గిఱపుట గుఱుక గుఱుతు ||౩|| గుఱి యుఱు
ములు గొఱుగుట గొఱునకయు గొఱక చఱుచుటయు చ
ఱులు చిఱుత ||౪|| చుఱుకు చిచ్చుట చిఱు చుఱుచుటయు
ట చెఱుచుట చెఱుముట చెఱిసగమురు ||౫|| చెఱ చెఱకు
ను జిఱజిఱ చెఱువును నెఱి జఱుపుట జఱుగుట జఱజఱము
(ను) ||౬|| తఱుగుట జుఱుజుఱు తఱగఱి ముత్తఱు తఱు
చు తఱక తఱి తఱుముటయు ||౭|| తెఱ తిఱి తుఱుము
ట తెఱచుట తెఱవలు తెఱకున తెఱగుము తొఱలుటయు
ను || ౮ || మూదఱ పొదఱ యిదఱ అదఱ కొదఱ టి
దఱ పదఱుట పెఱఱికిము ||౯|| నఱుజ కట్టెమఱు గడ్డఱి
కాఱున ద్దఱ నఱుకు నుఱుము నెఱ నెఱి నఱుపుట ||౧౦||
నెఱనుట నెఱియును నెఱపేని నెఱుట నెఱకలు పఱపఱనె
ఱులు పఱువు ||౧౧|| పఱుకు పఱికి పఱియు పిఱు
దను పఱతెఱుచు పఱిమాన్పు పెఱికి పెఱుగు ||౧౨||
పఱివోవు పిఱివోవు పిఱుదు పిఱికి తఱపుఱి పు పెఱుకుపెఱ
బిఱబిఱమురు ||౧౩|| బిఱుదు దబ్బుట బఱబఱ మఱచుటయు
ను మఱుగును మఱవయు మఱియు మఱది ||౧౪|| మఱు
నాఱు మఱుగుట మఱదలు మఱుపడు క్రమ్మట మఱుపాటు
క్రమ్మఱుటయు ||౧౫|| మఱగాలు పడమఱ మిఱిమిట్లు ముఱి

ముతి [*] ముతి పెడనుటలుట మొఱపు మొఱక || ౨౧ ||

మొఱ మొఱ గాడుట మొఱనుట మొఱగుట అట్లు అంపిలు అ

న అంకు అంతు || ౨౨ || అనలి తీవ్రన తీక్క అనఱవఱువ్వు

ట అక్క అఱకె అఱపు అలు అబ్బ || ౨౩ || వితిన్లోట విలు

గుట నఱద వఱగు వఱై సుఱనుట వెఱచుట వెఱచఱనుట |

౨౪ || వెఱఁగొందు నివ్వెఱ వితివడి మొలిఱకు టాఱు నాటి

ఱెఱుది యాటికెయును || ౨౫ || కాఱు నేఱున డేఱుగా

యయు గీఱుట కాఱియపెట్టుట కాఱుటయును || ౨౬ || కోఱు

లు చేఱెడు చీఱుట చాఱులు జాఱుట చూఱుము చాఱుపప్పు ||

౨౭ || తీఱు మాజాఱుము దూఱుట సానాఱి వేటిఁగూడుటగ

డిదేఱుటయును || ౨౮ || నాఱు నీఱును నూఱు పాఱుడు పా

ఱుట మాటిమసంగుట చీఱు మాఱు || ౨౯ || డేఱు పోఱుడు

చేఱు వేఱుట ఆఱుడి వేఱొండు తాడు బజాఱు తాఱు || ౩౦ ||

చూఱు తీఱిమెనుతి పీఱుట వేఱూఱు మీఱుట తేరునువీఱిడి

యును || ౩౧ || ఝఱు పాఱుట గఱు పాఱు తుజాఱులు తేసికా

గయును ప్రేఱెడుట ముఱు || ౩౨ || డేఱుటయును హొంత

కాఱియు ధగ్గుబుకేఱుట ఇఁతకుదేఱుటయును || ౩౩ || తేఱు

తేఱును తేఱు తేఱు తేఱును తాఱు తోయుట తేఱునుతోత

వేఱు || ౩౪ ||

(౧) సునన

అర్థానుస్వార సీసమాలిక. = అడఁగువ యడఁగారు య
డఁగుయడఁచుట, యనఁగారుయనఁటియు యదరుఁకొవి
ఆకర మూకలి యాఁగాకరముయాఁగు, ఆచుట యాడఁగి
ఆడుయాడి | ఆపు ఆబసియాఁడు ఆభిష్ట యాకట్టు,
అనఁగుడుయాకట్టు ఆక యభిది | ఈక ఈగయు ఈకె
ఈదర ఈగుట, ఈటెయు ఈదాడు ఈదుమనియె |
ఊక యూకుయు నూగు నూడుట యూదర, యుదు
నూత ఎలుగులు ఓకరయట | ఏకరి యేకట యేకా
రు యేచుయు యేశెల్ల యేదర యేకు యేపు | ఏబది
ఏదూము యెరుగు యేనుగులిట్లు ఒడబడు నొడుగునుబ
సగునట్లే |

కడఁగు కడఁచుట కడత కణంకున కణఁగుట కణత
యు కనతి కరఁగు కలఁగు కలఁచుట కాక కాకరకాగు,
కాచు కాడుయు కాడి కాపు కీచు | కురుగటకురుగలి
కూత కెలంకుట, కొఱతకొగిలి క్రాఁగు కోతి కేక | కొ
లకు కాడ కలత కోచ కూతయు కోడు | అటయక
చుడతోచు యనఁగునటుల |

గీటు గీతయు గీకు గీటడంచున గీక గాను
గ ద్రిప్పుడు గాడి యనగ | గోచి గోసరి గోతి గోటు

గోకుట గోజు, గొణగుట గూటియు గూడు బండి! గోగు
గోరట గోటు గొజ్జెగ గొజ్జెగ, గరిటయు గేవరి
గవకుయనుచు ।

చాదు చాచుట చాపు చాచి చక్కంగను-
చాగు చాగురె చాగ చాపు చేదు! చినుగు చీకటి చీ
డ చీదు చీకిలి చీకు , జోణగి జిలుగును జోకజూక !
చుడుచుడి చెన్నటి చూడు చెనంగియు, చేతరాసివెలంగి
చెరుగు చెలంగి । చేదు జేదుట చేద చేపచేపులచెల-
గు, చెలది చేతయు పేకు చేతరికము!

డాగు డాపుట డాక డాగి డేగురడోకు, తాబే-
లు తోటకు తరగు తాకు! తరగతలంపులు తలకించ త
లగుట, తఱగు తేటియు తేకు తాపుతీగె । తలనాలు
తాకుట తాగిలి తాచుట, తాటిదాడియు తాకుతాగు
భోతు ।

తూకొంట తూగాకు తూగి తూగుచుచుండి,
తూటరి తూటాడు తూటకట్టు! తూట తూటియు తూ-
టు తూదరితోపులు, తూడుదిండియు తూడు తూడికూర!
తెనుగు తెరంగులు తెల్లడామర తేటి, తూనిగె తూపులు
తూతుకొమ్ము!

తొరగు తొడకుట తొణకు తొడకుట, తొణగు

ట తొలఁచుటతొలఁగుమిగులఁతొఁచెనుతొఁటలోతొఁగుతొ
 కల తొఁడ తొఁచి గాడేతెంచుతొఁడుమయ్యఁ తొఁడేలు
 తొఁబుట్టు త్రాఁచునత్రాఁడులు । త్రేపు త్రేఁచుడు తేపు
 త్రిమ్మరీడు దాఁక దాఁకొన దాఁగె దాఁగర దాఁచుట
 దాఁటెను దాఁపరి దాఁపరీడు దాఁగిన దాఁగలిదాఁగరిదాఁ
 గుచు దాఁగురింతలు దాఁచు దాఁటడుగను । దాఁటు
 దాఁగర దాఁగు దాఁపురంబును దాఁపు దాఁచెను దాఁపుడు
 దాఁపురమునదాఁకలి దాఁకుడు దాఁకు దాఁకును దా
 ట దాఁగర దాఁటపో దాఁటుకొనెను । దాఁబర దాఁబిడి
 దోఁకిన దోఁకుడు దోఁకు దోఁగాడుచు దోఁగు దోఁచు దోఁ
 టమ్ము దోఁపలి దోఁటముక్కర దోఁటు దోఁపిడి దోఁగురు
 దూరముగను । నగుఁబాటు నాఁగలి నాఁగటి నాఁగుచు నాఁగరు
 నాఁగేలు. నాఁడు నాఁచు -

నీఁగు నీఁడును నూఁక నేతలు నూఁగారు నేజల్లు
 నూఁగులు నేడు నేతఁనోతలు నేతలు నోఁచునేతావులు
 నేటు నూఁకల నెఱకు నెఱకలనఁగ । పాఁకోడు పాఁగేము
 పాఁచి పాఁజేబులు పాఁడి పాఁతర పాఁత పాఁప జగము । పీఁకు
 పీఁచర పీఁకె పీఁచము పీఁటలు పెరుఁగు పేఁటులు వేటపే
 డ పేఁడు । పూఁత పూఁటకు పూఁచు పూఁపు పూఁడలు మా
 కు పూఁచి పట్టుచు పులుఁగు పూఁడు బాము । పోఁక పోఁగు

లు పోకు పోచి పోదులు పోడి పోడిమి పోతలు పోపు
పోజుప్రాకు ప్రాచులు ప్రోగు ప్రాత ప్రేబాలును పైట
పైడి యుపోజు పాప పీట

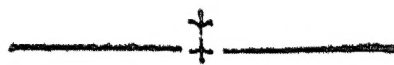
బాకు బాజులు బాతి ♦ బాదు బాపడు బాప, బీట
బీటక బూజు ♦ బెడకు బూదు | బెడగారు బెడుకుట
బెడద బోబులు బోకి, మలక బాజు మలంపు ♦ మా
టు మాడు | పయ్యెట పలుగురు ♦ పాచి పసిండియు, మ
డగు మడతయు ♦ మడుగు మణుగు | మాగు మీదుము
నుగు ♦ మూగు ముసిండియు, మూడు మూగ మెసగు
మూపు యనుచు | మీగడ మీగాలు ♦ మీజేయుమూ
కుడు, మీదు మేగయు మేక ♦ మేత. మేడి | మోత
మోదుయు మూకు ♦ మోచెయి మోతలు రాత రేగు
నటంచు వ్రాత యుడు |

రాపట్టు రేగులు ♦ రాజులు రేచులు, రేపు రే
టము రేగు ♦ రేపుడయ్యి రోకలి రేపుడు ♦ రోజు రో
జుడు రోత, రోవెలందియు రేచు ♦ రోపి రేడు | లాక
లాగరి లాగ ♦ లాగు లాచుట లాత, లాతి లానరి
లేకు ♦ లాకు లేగ | లేత లేపొద్దులు లేబోక లేగం
టి, లేడు లేతాకులు ♦ లేక లోడు వాపి వాడియు వా
పు | వాత వాడియు వాత, వాగు వాక వడంగు న వ

కు ౧ వలతి ।

వాచు వానీడును ౩ వాపిరి వాలిడి, విరిబోడి వీపున
విట్టివీగె । వెగ్గలీడు వెలుంగు ♦ వెరజాడు వెడదయు, వె
రగును వేపుడు ♦ వేడుకొసయె । వేకటి వేకరి ♦ వేక్కి
వేగి సవేగు, వేచు వేటరి వేడి వేకరమును ।

వెలది వెలంతుక ♦ వేగు వేరగుటయు
వేక లేగియు వేప ♦ వేడిమియును । వీడు వీగియు వీ
కు ♦ వీకయు వేపియు, వేడివి వ్రేడది , వెల
గ పండు । వ్రేగు వ్రేచుట వ్రేక ♦ వ్రేత వ్రాతయ గాని
వేటి వ్రేడగు వారు వేలగు చుండె । సైచుసోగులు సో
కు సైదోడు సైపుయు, సాకెను సిగ్గిడి ♦ సాడు సాతు
సురటియు సెసరబాలు । సురగు సూడు టయును సరి
తూగు సుపెగ సవ్వెగయును ॥

హ్రస్వముమీద యరసున్న వికల్పముగా నిండు సు
న్న యగును; పరుష సరళములు పరమగు చుండగా,
దీర్ఘమీది యర సున్న నిండు సున్న గాదు.
అట ఇక చుడు దప్ప మొదటి హ్రస్వము మీద

నర్థ బిందువు లేదు.

యువర్ణాంత ధాతువుల యొక్క యూకు త' వచ్చి
న తవర్ణమునకు వెనుక అర్ధానుస్వార ముండును.

మహాదర్థక ప్రార్థనార్థక డూ కు పూర్వమున నుం
(డును.

ఆనంతర్య తద్ధర్మాశీరర్థక డూ కు పూర్వమున లేదు.
మహాదర్థకోః ప్రాక్. రేఁడు - రాఁడు.

పరిమాణేకొలది ఎఁడు ఆఁడి ఇఁడి డౌచ ఆశీశ్శాప
సంప్రార్థ నార్థక మధ్యమ పురుష డోశ్చ, మత్వర్థే యీఁడు
కాఁడౌచ. బోఁడి వర్ణకే అడఁగ్వాదౌచ ॥

ఆమోర్ముస్థానిక పకారేచ ;

నువర్ణాంత విశేష్యాణాం రూపాంతర కుగోఃపరే.

రలడాత్ గు కువపరే గలబడేచ. అర్ధానుస్వారః

చందోముకురము

సమాప్తము.

— ❦ —

Printed By
Sri Chenna Kesava Press.
GADWAL.
1936
C, S = 1000.